

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

МО «Хивский район»

МКОУ "Чиликарская ООШ"

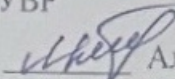
РАССМОТРЕНО

на педсовете

Протокол № 1
от 29.08.2024г

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по
УВР

 Алистанова Л.М.
От 29.08.2024г

УТВЕРЖДЕНО

Директор
МКОУ "Чиликарская
ООШ"

Мукаева О.М

Приказ № 195
от 29.08.2024г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная литература»

для обучающихся 9 класса

село Чиликар 2024 г.

ГЪАВУРДА ТВАДАЙ ЧАР

Лезги чІалай 9- классдин рабочий программа Дагъустан Республикадин образованидин Министерстводи тестикъарнавай БУП-2014 бинеламиш хъанва.

9-классдин рабочий программа «V-XI классар патал лезги чІалан программа» пособидин куьмекдалди МКОУ»Чиликарская ООШ»учебный пландихъ къадайвал туькІуьрнава..

Рабочий программа А.Г. Гуьлмегъамедов, Гь.И. Мегъамедов авторри туькІуьрнавай «Лезги чІал», 8-9-классар ктабдин къурулуш вилив хвена кхьенва.

Учебник: «Лезги чІал», 8-9-классар, А.Г. Гуьлмегъамедов, Гь.И. Мегъамедов, Магъачкъала педагогикадин илимринни ахтармишунрин институтдин издательство, 2001г.

Гъафтеда 1 сят ава, вири 34 сят.

«Лезги чІал» учебный предметдин тахминан рабочий программа юкъван умуми образованидин рекъай Гьукуматдин федеральный образовательный стандартрин (ФГОС), юкъван умуми образованиди гун гуьзлемишзавай Истемишунрин бинедаллаз туькІуьрнавайди я. Тахминан рабочий программади муаллимдиз ихътин мумкинвилер гуда:

1) лезги чІалан тарс кьиле тухудайла, цІийи къайдадин эгечІунин тегьердикай менфят къачуналди личностдин (хсуси), метапредметдин арада авай алакъайрин ва предметдин нетижаяр кьиле тухун, Гьукуматдин федеральный образовательный стандартрин бинедаллаз юкъван классра чирвилер гунин къайдайра къалурнавайвал;

2) «Лезги чІал» учебный предметдин гъар йисан чирвилер къачунин къайда тайинарун ва планламишнавай чирвилерин нетижайрин туькІуьр хьунин тегьер (къурулуш) къалурун, Гьукуматдин федеральный образовательный стандартрал, юкъван классра чирвилер гунин программадал бинеламиш хъана;

3) календардинни тематикадин планирование, гъар са классдин хсусивилер ва къетІенвилер фикирда къуна, меслят къалурнавай паюниз/темадиз талуькъарнавай вахт ишлемишна, арадал гъун. «Лезги чІал» учебный предметдин тахминан рабочий программа гъавурда твадай чарчикай,

чирзавай тарсунин метлеб ачухаруникай, тарсунин умуми характеристикадикайни нетижайрикай ва тематикадин планированидикай ибарат я

Гъавурда твадай чарчи предмет чирунин умуми манаметлеб ачухарзава, аялрин фагъум-фикир авунин алакьунар вилик тухун малумарзава; учебный пландин къурулушда лезги чІалан чка 6 тайинарзава, арадал къвезвай нетижаяр ва тематикадин планированидин къурулуш ачухарзава. «Лезги чІал» учебный предметдин умуми характеристика Лезги чІал – им лезги халкъдин хайи чІал я.

ЧІал Кавказдин чІаларин хизандик акатзава. Аялриз чирвилер гунин карда «Лезги чІал» учебный предметди важиблу чка къазва. Хайи чІалан метапредметрин образовательный функцийри, «Лезги чІал» учебный предметди, чирвилерин жигъетдай, школада кІелзавай аялдин къатІунар гегъеншарзава. «Лезги чІал», ученикар патал абурун веревирдериз, акьул-камалдиз ва яратмишунриз хчивал, гележег гузвай къуват я; чпин чирвилер деринардай, абур генани гегъеншардай кІелунин диб-къайда я. Хайи чІал, лезгийрин медениятдинни эдебиятдин руьгъдин девлетар, инсаниятди культурадинни тарихдин рекъе къазанмишнавай агалкъунар саламатдиз хуьзвай хазина я. Ада жуьреба-жуьре чирвилер аннамишуниз, абур хуьниз еке таъминарзава. Пешекарвилерин гележегда анжах ам галаз хкаж жезва. Хайи чІала аялдин бейнида, гъвечІи чІавалай эгечІна, къанажагъдин нормаяр твазва, уьмуьрдин жуьреба-жуьре шартІара, ахлакъ хвена, экъечІиз куьмекзава.

Метапредметрай ва предметрай чирвилер гунин карда лезги чІалан курсунин метлебди школадин образовательный процессда къетІен чка къазва, ада коммуникативдив, чІал, лингвистика ва культураведвал вилик тухунив гъавурда аваз эгечІиз тазва. Коммуникативдик рахунин чІалан жуьреяр, мецин ва кхьинрин чІалан культура, уьмуьрда ишлемишиз жедай алакьун ва бажарагълувал акатзава. Коммуникативный рекъяй гъазурвал (компетентность), суьгъбетдин рахунриз кьимет гудайла, винел акьалтзава. ЧІалан ва лингвистикадин (языковедвилин) тежриба чІалакай авай чирвилерин бинедаллаз арадал къвезва; литературный чІалан карчи нормаяр чир хъайила, общество вилик 7 тухузвай вакъиа хъиз къабулайла, ученикрин рахунрин чІал грамматикадин къурулушдал ва словарный запасдал мягъкемар ва девлетлу авурла, лингвистикадив илимдив хъиз эгечІайла; лингвистикадиз талукъ жуьребажуьре словаррикай менфят къачуз агакъайла.

Культуроведвилин тежрибадик (компетенциядик) хайи чІал, милли меденият (культура) гьиссиз, фагъумиз, тазвай жуьреяр (формаяр), чІални, халкъдин тарих чеб-чпиз мукъва тирди аннамишунин, лезги чІалал гуьрчегдиз рахаз хьунин нормаяр акатзава. Лезги чІалан курсунин алакъа – кар гужлу авуни, метапредметар чирдай важиблу шартІар тешкил авуниз, инсандин савадлувал артухар авуниз къуллугъзава. Метапредметдин дережа авай, савдлувал ахтармишзавай кьилин индикаторар язва: коммуникативнивилини универсальнивилини кІелунин гьерекатар (рахунрин вири жуьреяр гегьеншдиз чир хьун, таяр-туьшерихъ ва чІехибурухъ галаз бегьерлу рахун арадал гьиз хьун; жуван фикир кьетІендиз, дуьзгуьндиз, къадайвал ва атІуз-атІуз лугъуз хьун; алакъадин процессда мецин ва кхьинрин чІалан кьилин нормайрал амал авун, лезги чІалан рахунрин этикет хуьн ва мсб.); познавательнивилини универсальнивилини (цІийивилер чир хьун) кІелунин гьерекатар (месэла, дуьз эцигиз хьун, делилар къалуриз хьун, фикирар къадайвал ачухариз хьун, гьизвай тезисрин гъахъ-нагъахъвал тестикъариз хьун; библиографический къекъуьнар кьиле тухун, жуьребажуьре чешмейрай лазим тир информацияр жагъурун; сад ва къвед лагъай дережадин информацияр тайинарун, кІелунин метлеб аннамишун; информацияр жагъурдай методар ишлемишун ва мсб); регулятивнивилини универсальнивилини (кІвалах къайдада тун) кІелунин гьерекатар (галайгалайвал хвена, планламишун, кІвалахдин мана жавабдардаказ эцигун ва кьиле тухун, гьереквал атайла ам дегишарун; жува-жувал гуьзчивал тухун, жува-жуваз кьимет гун, ишлемишун ва мсб).

Функциональный савадлувилини 8 кьилин компонентар рахунин чІалан жуьрейрал бинеламиш хьанва ва абуру ученикрин чІал - веревирдер гегьеншарзава ва яни гзафни гзаф школада дидедин чІал чирдайла. Лезги чІалан баянар галачиз, ученикриз функциональный савадлувиликай бес къадар чирвилер гуз хьун четин я. Школада лезги чІал чир авуни инсандин культурнивилини дережа хкажун, адав вичин чирвилер образованидин маса учрежденийра авун гьерек я: тамам юкъван школадин чІехи классра, юкъван специально кІелунин (учебный) заведенийра. «Лезги чІал» учебный предмет чирунин мурад-метлеб Юкъван классра «Лезги чІал» учебный предмет чирун патал мурадметлеб: • жуван хайи чІалал рикІ алаз тербияламишун, чІалаз гуьрмет авун, адав, культурадин вакъиадив хьиз, рикІ гваз эгечІун; сад-садав рахунин кьилин такъат тирди аннамишун, обществада къабулнавай къанажагъдинни ахлакъдин нормайрин къуват; эстетикадин жигъетдай хайи чІалахъ авай багъавал; • школада ва адалай къеце жуван хайи лезги чІал чир хьун; рахунин чІал гъавурда гъатдайди ва девлетлу авун; учебный гьерекатар чарасуз тир учебный алакъунралди (универсальнидаказ) планламишун,

рахунин чІалал гуьзчивал тухун; библиографический ахтармишунар тухун, лингвистикадин словаррай ва маса чешмейрай кьачузвай, гьатта СМИ-рай (махлукьатлу хабаррин такьатрай) ва Интернетдай, малуматриз (информацийриз) хсуси рангар хгун, текстерик дегишвилер кухтун ва мсб.; • чІалан туькІуьр хьунин кьайдаярни законар ва адан везифаяр, стилистика ресурсрин (шейэрин) ва литературный чІалан кьилин нормаяр дериндай чир хьун; чІалан делилар кьатІуз, аннамишиз, гекъигиз ва кьайдада тваз алакьун; медин ва кхьинрин чІалан куьлтурадикай хабар хьун, вири дуьшуьшра рахунин гуьрчегвилел, нормайрал ва кьайдайрал амал авун; 9 рахунра ишлемишзавай грамматикадин такьатрин ва словарный гафарин кьадар (запас) артухарун; рахунра кьазанмишнавай алакьунар, чирвилер ва вердишвилер школадин ва гьар йикъан уьмуьрда ишлемишун; • чІалакай илимдин жуьреба-жуьре хилерай (фонетика, морфология, синтаксис) мягькем чирвилер гун; гьар са ученикдиз лезги литературный чІалан орфографиядин, пунктуациядин, орфоэпиядин нормаяр дериндай чирун; лезги чІал вилик финин, девлетлу авунин рекьер тайинарун, ачухарун, илимдин тарихдай ва лезги чІалан винел кІвалах авур алимрикай аялриз информацияр гун ва мсб. ЧІал инсанрин обществада туьретмиш жезва, вилик физва, чІал хуьн, девлетлу авун патал ам акьалтзавай несилриз чирун чарасуз я. Учебный планда «лезги чІал» учебный предметдин чка Гьукуматдин Федеральный юкьван умуми образованидин стандартрихъ галаз кьадайвал «Лезги чІал» учебный предмет «Дидед чІал ва Литература (дидед чІалал)» предметдин областдик акатзава ва чирун патал ам важиблу предмет я.:

5 – классда 34 сят (гьафтеда 1сят), 6 – классда 34 сят (гьафтеда 1сят), 7 – классда 34 сят (гьафтеда 1 сят), 8 – классда 34 сят (гьафтеда 1 сят), 9 – классда 34 сят (гьафтеда 1 сят).

Тематическия план по родной литературе 9 класс

№	Тарсуни тема	С/къ	КІ/кІ
1	Художественна литература (1960 - 1985)	1	3-11 - чинар
2	Шагь-Эмир Мурадов «Рагъ»	1	12-34- чинар
3	Шагь-Эмир Мурадов «Сулейманан уьмуьрдикай»	1	34-44- чинар
4	Агъед Агъаев «Лезгияр»	1	45-61- чинар
5	Агъед Агъаев «Лезгияр». Роман.	1	61-76- чинар
6	Алирза Саидов «Уста Идрис»	1	77-101- чинар
7	Алирза Саидов «Дидедин къисас»	1	101-111- чинар
8	Межид Гъажиев «Ирид къаш»	1	112-124- чинар
9	Межид Гъажиев «Ирид къаш» Тест 1.	1	125-136- чинар
10	Чал гегъеншарун. Сочинение.	1	Тикрарун
11	Байрам Салимов «РикIикай риваят»	1	137-144- чинар
12	Байрам Салимов «Бармакдикай риваят»	1	144-147- чинар
13	Абдулбари Магъмудов «Веси»	1	148-158- чинар
14	Абдулбари Магъмудов «Веси» 3-пай	1	159-173- чинар
15	Ибрагим Гъуьсейнов «Къванер»	1	174-183- чинар
16	Жамидин «Куьмекда чна»	1	184-189- чинар
17	Классдилай къеце кIелун. Жамидин «Валай кIани дуст авач»	1	190-194- чинар
18	Азиз Алем «Рекъикай поэма»	1	195-204- чинар
19	Азиз Алем «Самур вацI» Тест 2.	1	204-206- чинар
20	Гъаким Къурбан «Рақъинин мугъ»	1	207-218- чинар
21	Гъаким Къурбан «Рақъинин мугъ» 2-пай	1	218-233- чинар
22	Ханбиче Хаметова «СтIал ва къван»	1	234-254- чинар
23	Седакъет Керимова «Жуванбуруз чар»	1	255-256- чинар
24	Арбен Къардаш «Халкъдин чин»	1	257-264- чинар
25	Арбен Къардаш «Уьмуьрдин гар»	1	264-266- чинар
26	Чал гегъеншарун. Изложение.	1	Тикрарун
27	Расул Гъамзатов «Эхиримжи къимет» Тест 3.	1	267-291- чинар
28	Классдилай къеце кIелун. Расул Гъамзатов «Баку»	1	292-294- чинар
29	МутIалиб Митаров «Устад»	1	295-304- чинар
30	Агъмедхан Абу-Бакар «Дарги рушар»	1	305-317- чинар
31	Агъмедхан Абу-Бакар «Дарги рушар» 9-къил	1	318-329- чинар

32	Сугъури Увайсов «Инсан»	1	330-336- чинар
33	Адам Адамов «Сулейман» Тест 4.	1	337-340- чинар
34	Феликс Бахшиев «Ц1ай кьун»	1	341-365- чинар